

Управління культури облдержадміністрації
Комунальний заклад "Обласна універсальна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка" Черкаської обласної ради

Впровадження та використання інформаційних технологій в бібліотеках області

(Аналітична довідка)

Черкаси 2013

Бібліотечні заклади Черкаської області, реагуючи на постійні зміни в суспільстві, трансформують свої функції задля максимального задоволення інформаційних запитів, потреб, інтересів користувачів, поліпшення бібліотечного обслуговування, розширюючи інноваційні форми діяльності, зокрема в напрямку впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують доступ до світових інформаційних ресурсів. Використання Інтернет-ресурсів служить заповненню прогалін у комплектуванні, оперативному пошуку різної інформації, урізноманітненню масової роботи бібліотек, соціальному партнерству книгозбірень.

Початок технічної модернізації бібліотек поклала участь у конкурсних проектах програми LEAP і "Бібліоміст", співпраця з органами місцевої влади.

Перемога бібліотек Черкащини у вищезазначених проектах, а таких бібліотек 94, дозволила виграти 260 комп'ютерів з програмним забезпеченням, множильну техніку, що дало змогу створити якісно новий спектр бібліотечних послуг з використанням Інтернету: освітніх, інформаційних, дозвіллевих. Деякі бібліотеки області взяли також участь у міні-конкурсах програми "Бібліоміст", в яких переможцями стали Чорнобаївська ЦРБ з проектом "Ми – поруч!" з питання обслуговування дітей-інвалідів; Катеринопільська ЦРБ з проектом "Берегиня" – бібліотечна служба швидкої допомоги для жінок, що зазнали насилля в сім'ї, мають конфлікти у родині, не можуть знайти роботу; Христинівська ЦРБ з проектом "Бібліозабава" з організації навчально-ігрової популяризації книги шляхом проведення ігор у бібліотеці, що сприяє підвищенню її ролі в житті громади. В результаті перемоги ці заклади отримали кошти на придбання відеокамер, фотоапаратів, фліп-чартрів тощо. Перемога в конкурсах програми "Бібліоміст" значно підвищила роль у житті місцевих громад і покращила їх імідж та як наслідок – впровадження та використання ІТ, дала можливість бібліотечним закладам закріпити себе основними інформаційними закладами свого регіону.

Деякі бібліотеки забезпечила комп'ютерною технікою з підключенням до світової мережі місцева влада.

Комп'ютерні техніку мають 26 ЦБС, 153 бібліотеки, з них 113 сільські БФ. Кількість комп'ютерів становить 449 одиниць, з них 217 – у СБФ. До мережі Інтернет мають доступ усі центральні бібліотеки, що дає можливість електронного та скап-спілкування з сільськими бібліотеками, обласними та державними установами.

Використовувався Інтернет для проведення загальносистемних заходів: Дні інформації, Дні фахівців, тренінги, презентації, віртуальні подорожі тощо. Можливості Інтернету дозволили урізноманітнити проведення масових заходів за темами та за візуально-технічними можливостями. Так, в бібліотеках Тальнівщини кожний масштабний масовий захід має мультимедійний супровід; у Христинівській, Корсунь-Шевченківській ЦБС проходять мультимедійні презентації окремих книг та об'єднаних однією темою.

Залучалися нові користувачі різних категорій завдяки проведенню заходів бібліотек: екскурсії до бібліотеки та Інтернет-центрів, що супроводжувались бесідами про інформаційні ресурси та Інтернет-послуги в бібліотеці,

уроки Інтернет-грамотності "Пошук за допомогою Інтернету", "Навігація в Інтернеті" (Кам'янська, Уманська, Монастирищенська, Чернобаївська ЦБС), "Твій друг – комп'ютер" (Драбівська районна бібліотека), "Знайомство з ІТ-ресурсами", "Культура віртуального спілкування" (Христинівська ЦБС), "Використання ІТ" (Черкаський РОМЦ).

Широкої популярності набирають послуги з використанням комп'ютерних технологій для реєстрації випускників на сайті оцінювання щодо участі у ЗНО, реєстрації громадян на сайті "Ощадбанку" для отримання грошових компенсацій, проведення сплати комунальних послуг через Інтернет, продаж (купівля) через Інтернет сільськогосподарської техніки, добрив, посадкових матеріалів (Христинівська, Чернобаївська, Уманська, Тальнівська ЦБС, Черкаський РОМЦ).

Це значно розширило коло користувачів Інтернет-центрів.

Функціонування Інтернет-центрів, користування комп'ютерами з доступом до мережі Інтернет вплинуло на професійний рівень бібліотекарів. Згідно проведеного моніторингу 69% бібліотечних працівників області володіють навичками роботи в Інтернеті та застосовують їх у своїй діяльності. Майже кожна ЦРБ використовує ІТ під час проведення заходів з підвищення кваліфікації бібліотечних працівників. Проводяться уроки комп'ютерної грамотності (Маньківська, Чернобаївська, Христинівська, Уманська, Звенигородська, Тальнівська ЦБС, Черкаська, Уманська МЦБС, Черкаського РОМЦ); тренінги зі спеціалістами з використання соціальних мереж, сайтів, блогів, навігації в Інтернеті (Корсунь-Шевченківська, Тальнівська, Христинівська, Уманська, Чернобаївська ЦБС, Черкаська МЦБС, Черкаський РОМЦ).

Набуває популярності участь в он-лайн заходах, що проводяться за програмою "Бібліоміст", УБА. В он-лайн конференції "Бібліотека, яка сьогодні потрібна громаді" взяли участь програма "Бібліоміст", УБА та ряд бібліотечних закладів України. Серед бібліотек Черкащини, окрім ОУНБ, ще Чернобаївська, Христинівська, Черкаська міська ЦБ.

Бібліотеками Чернобаївської, Кам'янської, Христинівської, Звенигородської, Тальнівської ЦБС запроваджено віртуальні зустрічі. Вони проходять з використанням програми скап. Бібліотекарі відеоспілкуються зі своїми колегами з обміном досвіду, для вирішення ряду професійних питань.

Однією з нових форм використання ІТ є проведення дистанційного навчання для бібліотекарів і користувачів. Зокрема, в режимі он-лайн пройшли навчання працівники Черкаської міської ЦБС за темою "Нова бібліотечна послуга: використання інформаційних технологій та Інтернету в бібліотеці"; Чернобаївської, Кам'янської ЦБС за темою "Технології Веб 2.0 для бібліотекарів та користувачів".

Користувачі, що навчаються у середніх спеціальних та вищих навчальних закладах проходять дистанційне навчання, виконують завдання та отримують оцінки в режимі он-лайн в бібліотеці. Такі приклади успішного навчання є в Корсунь-Шевченківській ЦБС (студенти Київського інституту "Україна"), Уманській, Жашківській ЦБС (студенти ДАКК).

Бібліотеки сьогодні мають змогу надавати інформацію про свою діяльність в Інтернеті за допомогою веб-сайта, який є засобом просування закладу в мережевому середовищі і джерелом інформації про бібліотеку. Такі сайти створені та систематично наповнюються інформацією в Христинівській, Тальнівській, Монастирищенській, Чорнобаївській, Маньківській, Корсунь-Шевченківській ЦБС, Черкаській, Уманській МЦБС.

Матеріали становлять інтерес для членів місцевих громад, а також для спеціалістів. Це – питання допомоги бібліотечним закладам, проведення акцій, як "Подаруй бібліотеці книгу", різних заходів, матеріали на допомогу бібліотечному фахівцю. Публікуються тут матеріали з правових питань для фахівців, є рубрики "запитання – відповідь", інші. Тільки за останній рік кількість відвідувань сайтів склало:

Чорнобаївська ЦБС – 8011;

Тальнівська ЦБС – 2340;

Корсунь-Шевченківська ЦБС – 7216;

Черкаська МЦБС – 11219.

Набуває необхідності робота бібліотек в мережі пунктів доступу громадян (ПДГ) до офіційної інформації, що діють в рамках Програми сприяння Парламенту II (ПСП II). 10 ЦБС області є її учасниками, що дає можливість користувачам мати доступ в електронному режимі до повнотекстової законодавчої бази, розширеної інформації щодо партій та їх діяльності в Україні, НУО. Бібліотеки, як учасники мережі ПДГ, отримують додатково літературу з питань права, мають можливість брати участь у парламентських слуханнях. В таких слуханнях брали участь завідувачки бібліотек – Золотоніської, Чорнобаївської, Звенигородської ЦБС.

Бібліотеки-учасниці мережі ПДГ отримують на свої електронні адреси інформацію щодо проведення різних конкурсів, грантів, які розраховані на молодіжну, журналістську аудиторію, а потім розміщують ці умови конкурсів у себе на сайтах, виставках, стендах і т.п.

При можливості вільного доступу до Інтернету, в бібліотеках з'явився новий тип бібліографічних посібників – вебліографічні покажчики, які полегшують пошук в мережі та доповнюють масив отриманої в бібліотеці інформації потрібної теми. Для користувачів бібліотеки було підготовлено вебліографічні матеріали з педагогіки, юриспруденції, питань толерантності, літературознавства тощо. Важливою подією стали підготовлені рекомендаційні вебліографічні покажчики "Літературні прізвища в Інтернеті", "За Україну помолось..." (до 200-п'ятнадцятиріччя від дня народження Т. Шевченка), підготувала Чорнобаївська ЦРБ, "В океані Інтернету" (Христинівська ЦРБ) тощо.

Використовуючи ІТ, бібліотечні працівники активно впроваджують складання вебліографічних списків різної тематики: "Сайти Кам'янщини" (Кам'янська ЦРБ), "Перехрестя мудрого Закону" (Христинівська ЦРБ), "Молодь і СНІД: серйозний погляд" (Драбівська ЦАБ), "Електронні довідкові ресурси для вас" (Тальнівська ЦРБ), "День Європи в Україні" (Чорнобаївська ЦРБ) та інші.

Одним з напрямків діяльності бібліотек, що сприяє ефективному використанню інформаційних технологій, є вивчення читацьких запитів.

Так в Чорнобаївській ЦБС проведено соціологічне дослідження "Інтернет-послуги. Ваші потреби та ступінь їх задоволення"; Корсунь-Шевченківською ЦРБ проводиться моніторинг запитів користувачів, експрес-опитування "Мої думки про Інтернет-центр"; Христинівською ЦРБ проведено вивчення громадської думки "Чому потрібний Інтернет в бібліотеці?".

Вивчення читацьких інтересів засвідчує динамічне зростання різноманітних Інтернет-послуг. Вивчення складу користувачів Інтернет-центрів і характеру їх запитів дозволило корегувати діяльність і напрямки подальшої роботи Центрів, надавати більший об'єм інформаційних послуг. Наприклад: для працівників сфери освіти проведені інформаційні семінари "Інновації в галузі освіти", Дні фахівця "Інтернет – як джерело одержання професійної інформації", "Позакласна робота: нові форми і методи", які допомагають освітянам знайомитися з кращим досвідом роботи в Україні та за її межами, знаходити інформацію про кращі навчальні вітчизняні, зарубіжні заклади. В цьому напрямку успішно працює Чорнобаївська, Корсунь-Шевченківська ЦБС, Черкаський РОМЦ. Працівниками систем проводяться уроки Інтернет-знань, уроки-екскурсії, віртуальні екскурсії сайтами ВНЗ "Використовуємо Інтернет для спілкування", "Вибір професії за допомогою Інтернету", "Інтернет для абітурієнтів", "Банк рефератів допомагає" тощо.

Книгозбірні області використовують Інтернет-ресурси для пошуку краєзнавчої інформації. Одні використовують готові мультимедійні матеріали, інші – створюють власні. Так Корсунь-Шевченківська ЦРБ тісно співпрацює в цьому напрямку з Корсунським заповідником. Використовуючи сайт заповідника, було проведено віртуальні подорожі "Палацопарковий ансамбль Корсунського заповідника", "Картинна галерея палацу Лопухиних", "Шевченко і Корсунь".

Організують бібліотеки роботу по ознайомленню читачів з туристичними маршрутами свого краю, Черкащини, забезпечують інформаційну підтримку та допомогу громадським краєзнавчим об'єднанням з розроблення нових маршрутів. Прикладом є співпраця бібліотек м. Умані з туристичним відділом з розробки маршрутів "Стара Умань", "Нові туристичні подорожі"; співпраця Черкаського РОМЦ з громадським краєзнавчо-туристичним об'єднанням "Артанія".

Використовуючи Інтернет бібліотеки проводять активну пошукову роботу зі збору популяризації матеріалів про історію своєї малої Батьківщини, її видатних земляків.

ЦРБ видали вебліографічні посібники краєзнавчого змісту "Героїчні постаті Звенигородського краю", "Літературні постаті Христинівщини", інші.

Впровадження ІТ-технологій сприяє проведенню віртуальних екскурсій, що є однією із ефективних форм роботи з користувачами. Всі категорії користувачів залюбки подорожують різними сайтами за темами, що їх цікавлять: "сім чудес світу", "Нобелівська премія та її лауреати", "Цікавий світ тварин" (Драбівська ЦРБ), "канікули з Інтернетом", "Моя країна – Україна" (Тальнів-

ська ЦБС), "Мандруємо світом", "Захоплюючий світ Інтернету" (Корсунь-Шевченківська ЦБС), "Цікаві сторінки в Інтернеті", "Ці книги захопили світ" (Чорнобаївська ЦРБ), екскурсії сайтами з правової тематики (Черкаський РОМЦ), "Природа – наш дім", інші.

Бібліотеки активно використовують ІТ для надання послуг людям з обмеженими фізичними можливостями та похилого віку. Через високу ціну на друковану продукцію ця категорія не має можливості придбати те чи інше видання, а використовуючи ІЦ вони мають змогу доступу до електронного варіанту того чи іншого видання. Для таких категорій користувачів проводились Інтернет-огляди "Події та факти", "Віртуальний лікар", "Інтернет для дачника", "Правознавчий калейдоскоп", навчання "Інтернет-ресурси для вас", годину-хобі "Секрети сучасної господині" віднаходили сайти з соціального захисту інвалідів, малозабезпечених (К.-Шевченківська, Чорнобаївська, Христинівська, Уманська ЦБС, Черкаський РОМЦ).

Для представників органів влади, депутатів, бібліотеки готують аналітичні матеріали по веб-сайтах з соціальних, правових, господарських проблем, проводять Інтернет-огляди, готують вебліографічні списки, виконують індивідуальні запити за темами: "право в мережі Інтернет", "Соціальний захист громадян", "Органи влади та врядування в Інтернеті", "Благодійні фонди для інвалідів на Інтернет-сайтах" і т. п.

Потреби в правовій інформації задовольняються через використання повнотекстових баз даних нормативних, законодавчих документів: Юрист плюс, Ліга і закон, веб-сайти Верховної Ради України, Кабінету міністрів України тощо.

Використання в роботі бібліотек Інтернет-центрів, комп'ютерів з доступом до мережі Інтернет позначилось на зростанні кількості відвідувачів (Чорнобаївська, Христинівська, Шполянська, Уманська, Звенигородська ЦБС і ін.).

Участь бібліотек області у проектах, їх перемога, і як результат - отримання комп'ютерної та відеотехніки сколихнули та активізували місцеві органи влади (особливо сільські) у покращенні матеріально-технічної бази бібліотек, переведення їх в режим роботи повного робочого дня.

Проте, сьогодні, ще не всі райони-переможці та ті, що мають комп'ютери, підключені до Інтернету, можуть вирішити технічні питання – мати потужного провайдера, який в змозі підключити будь-яку СБ до мережі. В окремих районах є проблема з оплатою Інтернету (Звенигородський, Черкаський, Городищенський райони). Ці питання потребують вирішення на державному рівні, це – створення належної інфраструктури, конкурентності серед провайдерів, розширення порталів підключення до Інтернету.

Проблемою у впровадженні інтернет-технологій є неспроможність обслуговування та встановлення техніки в приміщеннях бібліотек, де відсутнє належне опалення, не проводяться ремонти, стара система електропостачання, протипожежна система. Через ці фактори майже відсутня комп'ютерна техніка в бібліотеках Чигиринського, Лисянського, Смілянського, Драбівського районів.

Потребують навчання і кадри, що сьогодні працюють в бібліотеках. Протягом останніх років у бібліотеки прийшло 11% молодих фахівців, старі кадри проходять навчання по роботі з ІТ повільно.

У штатах ЦБ відсутні системні адміністратори, інженери, програмісти.

Не можна недооцінювати взаємозв'язок питань фінансування, кадрового забезпечення та технічної підтримки, оскільки вони прями впливають на якість і кількість послуг, що надаються книгозбірнями.

Але основною причиною, що гальмує в повному об'ємі впровадження ІТ є людський фактор. З боку Влади – нерозуміння необхідності володіння членами громади повною інформацією того, що діється в усіх напрямках та відсутність надання на це коштів. З боку бібліотекаря – розуміння того, яка бібліотека потрібна сьогодні, які її функції, її роль у житті місцевої громади.